

**НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ІНСТИТУТ РУКОПИСУ**

Фонд № 340

**ГАРКАВІ АВРААМ ЯКОВИЧ
(1835–1919) –
орієнталіст, семітолог, історик**

Опис № 1

**Документи пов'язані з життям
та діяльністю А. Я. Гаркаві**

Крайні дати документів: 1868–1913 рр.

Вид фонду: особовий

Зберігати постійно

2015

Зміст
опису № 1 фонду № 340

Назви розділів	№ од. зб.	№ аркушів
Передмова		4–6
Документи пов'язані з життям та діяльністю А.Я. Гаркаві	1–315	7–9

ПЕРЕДМОВА

Історико-біографічна довідка про фондоутворювача

ГАРКАВІ Авраам (Абрам, Альберт) Якович (15.11.1835, м. Новогрудок Мінської губ. – 15.03.1919, м. Петроград) відомий гебраїст, орієнталіст, філолог та історик-сходознавець, бібліотекар Петербурської публічної б-ки. Один з засновників дослідження арабських джерел для історії народів Східної Європи. Автор багатьох робіт, присвячених історії євреїв, хазар, караїмів, семітської епіграфіки, етнографії та філології. Дослідження Гаркаві «Сказания мусульманских писателей о славянах и русских (с половины VII в. до конца X в. по Р. Х.)». – Спб., 1870. (магістерська дисертація, 1868), що містить витяги з творів 26 араб. письменників 7–10 ст., – важливе джерело для вивчення історії Стародавньої Русі.

Навчався в єшивах Литви та у Віленському равинському училищі, завершив освіту в університетах Петербурга, Берліна і Парижа. Повернувшись з-за кордону, Гаркаві отримав кафедру в Петербурзькому університеті, але змушений був залишити її через опір певних кіл призначенням єврея в університет. Гаркаві перейшов до Імператорської публічної бібліотеки і з 1877 року до кінця життя обіймав посаду завідувача відділом єврейської літератури і східних рукописів. Здійснював розбір, каталогізацію, науковий опис давньоєврейських, халдейських, самаритянських, єврейсько-арабських, рукописів і фрагментів зібрання Фірковича і єрусалимського архімандрита Антонія, публікацію найбільш рідкісних і значних пам'яток цих колекцій.

Видав ряд оригінальних досліджень, у тому числі про мову євреїв, що жили в Росії, про походження російського єврейства, про історію хазар і караїмів, склав опис семітських рукописів Публічної бібліотеки. Публікував з власними коментарями єврейські рукописи, які зберігалися в Публічній бібліотеці: наприклад «Листи хазарського царя Йосефа до раббі Хісдаю Ібн Шапрут», твори пізніх гаонів та єврейських поетів середньовічної Іспанії.

Друкувався в «Санкт-Петербургских ведомостях», Записках Русского археологического общества, Журнале Министерства народного просвещения, "Восход", "Journal Asiatique Rev. Israelites", "Hebraische Bibliogr." і багато ін. Автор статей в Єврейській енциклопедії та Енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона. Наукові заслуги Гаркаві відзначені його обранням в чл.-кор., д. і почесним членом багатьох вітчизняних. і іноземних наукових товариств. Він був чл. Російського археол. т-ва, Т-ва любителів природознавства, антропології та етнографії при Моск. ун-ті, Т-ва сходознавства в Петербурзі, Одеського т-ва історії та старожитностей, Євр. історико-етнографічного т-ва, Королівської акад. історії в Мадриді, Наук. іст. т-ва в Будапешті, Еллінського філол. т-ва в Константинополі, Іспанського Королівського т-ва ордена Ізабелли Католицької та ін.

Гаркаві брав активну участь в діяльності Т-ва для поширення освіти між євреями в Росії, був чл. його комітету, секретарем, почесним

підкувальником, редактором видавництва Т-ва. Довгі роки був членом правління Петербурзької єврейської громади, членом господарського комітету, габаєм Великої хоральної синагоги Санкт-Петербурга. Редактор видавництва Російсько-єврейського археологічного товариства.

На початку листопада 1918 при поверненні з роботи був збитий вантажівкою на Садовій вулиці, отримав важкі травми.

Гаркаві нагороджений орденами Володимира 4-го ступеня, Анни 2-го і 3-го ступеня, Станіслава 2-й, 3-й і 4-го ступеня, Кавалерським хрестом Ізабелли Католицької. Похований на Єврейському кладовищі в Санкт-Петербурзі.

Твори: *Об языке евреев, живших в древнее время на Руси, и о славянских словах, встречаемых у еврейских писателей (Санкт-Петербург, 1865); Сказания мусульманских писателей о славянах и русских (Санкт-Петербург, 1870); О первоначальном обиталище семитов, индо-европейцев и хамитов (Санкт-Петербург, 1872); Описание рукописей самаритянского Пятикнижия, хранящихся в ИПБ. Вып. 1-2 (Санкт-Петербург, 1874); Сказания еврейских писателей о хазарах и хазарском царстве (СПб., 1874); Описание пергаментных рукописей самаритянского Пятикнижия и переводов его (Санкт-Петербург, 1875); Catalogue der Hebraischen Bibelhandschriften der Kais.-Offentl. Bibliothek zu St.-Petersburg (SPb., 1875, совместно с Г.Страком); Исторические очерки караимства: (Из этюдов о еврейских сектах). Выпуски 1-2 (Санкт-Петербург, 1897- 1902). Утверждение мусульман об упоминании Мухаммеда в Пятикнижии Моисея, СПб., 1896; «Altjüdische Denkmäler aus der Krim» (1876) и статьи: «О надгробных памятниках на Таманском полуострове» (1881) та ін. (Имеется специальный библиографический указатель Д. Маггида, помещенный в начале юбилейного сборника, изданного в честь Гаркави, где перечислены почти все литературные работы Гаркави до 1907 года, около 400 номеров)*

Бібліографія: *Bibliographic der Schriften und Aufsätze A. Harkavy //Festschrift zum Geburtstage A. Harkavy's. SPb., 1908.*

Справочники: БСЭ; СИЭ; Брокгауз; Григорьев; ЕЭ; *Краткая еврейская энциклопедия. Иерусалим, 1982.*

Література: *Михневич Вл. Наши знакомые: Фельетон, слов, современников. Санкт-Петербург, 1884; Рашковский И.С. Современные русско-еврейские деятели... Выпуск 1. Одесса, 1899; Sichron Avraham Eiliyahu: Юбилейный сборник в честь Гаркави. Санкт-Петербург, 1908; Современники: Альбомы биографий Н.И.Афанасьева. Том 1. Санкт-Петербург, 1909; Берлин И. Авраам Яковлевич Гаркави: (К 50-летнему юбилею) //Еврейская старина. 1910. Выпуск 4; Соколов В.П. 25-летие Саратовской ученой архивной комиссии, 1886-1911. Саратов, 1911; Чествование А.Я.Гаркави //Исторический Вестник. 1911. № 5; Чериковер*

И.М. История Общества для распространения просвещения между евреями в России, 1863-1913. Том 1. Санкт-Петербург, 1913; Маггид Д.Г. А.Я.Гаркави (1835-1919) //Еврейская мысль. Петроград, 1922; Крачковский И.Ю. Избранные сочинения. Том 5. Москва; Ленинград, 1958; Очерки истории исторической науки в СССР. Том 2. Москва, 1960.

Архіви: Арх. РНБ. Ф. 1, оп. 1, 1872, № 34; 1876, № 59; оп. 1а, 1885, № 7; 1896, № 3; Центр, ист. арх. Украины.

Відомості про історію фонду

Особовий фонд № 340 сформовано із документальних матеріалів А. Я. Гаркаві, які надійшли наймовірніше в 1936–1938 рр, з частиною фондів архіву Єврейського історико-етнографічного товариства (рос. Еврейское историко-этнографическое общество (ЕИЭО) і Товариства для поширення освіти між євреями в Росії (рос. Общество для распространения просвещения между евреями в России (ОПЕ) до складу Єврейського відділу Всенародної (Національної) бібліотеки України. Частина документів колишнього архіву «ЕИЭО» надійшла у відділ рукописів ВБУ і на даний момент знаходиться в складі рукописного зібрання Відділу фонду юдаїки. Серед значних колекцій Архіву «ЕИЭО» є епістолярії А.Я. Гаркаві, що надійшли до архіву «ЕИЭО» в 1915 р. Супроводжуючі документи та науково-довідковий матеріал на колекції Архіву не збереглися.

Характеристика фонду

Документи особового фонду № 340 описано у двох описах. До опису № 1 внесено документи пов'язані з життям і діяльністю фондоутворювача. В описі № 2 окремо згруповано листування А.Я. Гаркаві.

Мова документів за описом № 1 іврит, німецька, російська, за описом № 2 ідиш, іврит, французька, німецька, англійська, російська.

Крайні дати документів за описом № 1: 1868–1913 рр., за описом № 2: 1864–1919 рр.

До опису № 1 внесено 315 од. зб. від № 1 до № 315. До опису № 2 внесено 3887 од. зб. від № 1 до № 3886, з них літерна 1862 а. Загальний обсяг фонду становить 4202 од. зб.

Науково-технічне опрацювання і опис фонду

Науково-технічне опрацювання та описи № 1 і № 2 було виконано молодшим науковим співробітником відділу фонду юдаїки Інституту рукопису Н. О. Щеколдіною у 2003 році (первинна систематизація).

При науково-технічному опрацюванні фонду були виділені такі основні групи документів: у описі № 1 – візитні карточки, вітальні адреси з приводу ювілеїв, свят; документи, пов'язані з життям та діяльністю; у описі № 2 – колекція науково-літературного, приватного листування, візитні карточки.

До описів № 1 і № 2 складені загальні іменний та географічний покажчики, які розміщені в кінці опису № 2.

Національна бібліотека
України ім. В. І. Вернадського
Інститут рукопису
м. Київ

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор ІР НБУВ
_____ Л. А. Дубровіна
«__» _____ 20__ р.

Фонд № 340

Опис № 1

Документи пов'язані з життям та діяльністю А. Я. Гаркаві

№ з/п	Заголовок справи	Крайні дати	Кількість арк.	Примітки
Документи пов'язані з життям та діяльністю А. Я. Гаркаві				
1	Комиссия ОПЕ, заведующая библиотекой ОПЕ – Гаркави А[Браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 18.02.1896 г. 1 письмо-поздравление с 35-летием научной деятельности. На русском языке. 1 л. +1ч.	18.02.1896 г.	1	
2	Соколовский, Хаим Вольф - Гаркави Аврааму Яковлевичу. Из г. СПб. в [СПб.] 25.09.1898 г. 1 прошение. На русском языке. 2 л.+ 1ч.	25.09.1898 г	1	
3	Хайкина, Дина - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 18.01.1899 г. 1 прошение. На русском языке. 1 л. +1ч.	18.01.1899 г.	1	
4	Хоз. правление СПб. синагоги - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.]. сентябрь 1906 г. 1 выписка из протокола заседания. Клпия. На русском языке. 2 л.	Сентябрь 1906 г.	1	
5	Императорское русское Археологическое общество – Григорьеву В.В. Из г. СПб. в [СПб.] 16.10.1868 г. 1 письмо. На русском языке. 1 л.+ 1ч.	16.10.1868 г.	1	
6.	Хоз. правление евр. молельни Василеостровского района – хоз. правлению СПб. синагоги . 1 письмо об участии в праздновании юбилея Гаркави А.Я. Из г. СПб. в [СПб.] 13.03.1911 г. 1 письмо. На русском языке. 1 л.+ 1ч.	13.03.1911 г.	1	
7	Хоз. правление синагоги Семеновского района – комиссии по чествованию А. Я. Гаркави. Из г. СПб. в [СПб.] 15.03.1911 г. 1 письмо. На русском языке. 1 л.+ 1ч.	15.03.1911 г.	1	
8	Понежежеский уездный общественный раввин - хоз. правлению СПб. евр. общины. 1 письмо о составе делегации для участия в праздновании юбилея Гаркави А.Я. Из г. Понежежес в [СПб.] 8.03.1911 г. 1 письмо. На русском языке. 1 л.+ 1ч.	8.03.1911 г.	1	

9	Комитет Свенцянского отд. евр. Литературного о.-ва - хоз. правлению СПб. евр. общины. 1 письмо о приветствии Гаркави А. Я. Из г. Свенцяны в СПб. 14.03.1911 г. 1 письмо. На русском языке. 1 л.+ 1ч.	14.03.1911 г.	1	
10.	Счет изд-ва Ф. А. Brockhaus - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. Лейпциг в [Берлин] 10.12.1868 г. 1 документ. На немецком языке языке. 1 л.	10.12.1868 г	1	
11	Счет М. Н. П. Импер. Академии Наук - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 24.07.1874 г. 1 документ. На русском языке. 1 л.	24.07.1874 г	1	
12	Счет М. Н. П. Импер. Академии Наук - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 21.05.1877 г. 1 документ. На русском языке. 1 л.	21.05.1877 г	1	
13	Счет переплетного и футлярного мастера Ю. Крюгера - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 19.09.1896 г. 1 документ. На русском языке. На обороте рукой А.Я. Гаркави названия книг, на иврите, карандашом. 1 л.	19.09.1896 г.	1	
14	Счет переплетного и футлярного мастера Ю. Крюгера - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 9.07.1897 г. 1 документ. На русском и немецком языках. 1 л.	9.07.1897 г.	1	
15	Счет переплетного и футлярного мастера Ю. Крюгера - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 18. 11.1902 г. 1 документ. На русском и немецком языках. 1 л.	18. 11.1902 г.	1	
16	Счет переплетной мастерской И. Лурье и К ^о - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Из г. СПб. в [СПб.] 4.05.1909 г. 1 документ. На русском и немецком языках. 1 л.	4.05.1909 г.	1	
17	Хоз. правление СПб. синагоги - Гаркави А[браму] Я[ковлевичу]. Письмо и проект сметы расходов и доходов на 1905 г. Из г. СПб. в [СПб.].16.02.1905 г. На русском языке. 1 письмо + 2 сметы в одном переплете 6 л.	16.02.1905 г.	1	
18	Хоз. правление СПб. синагоги – [Гаркави] Абраму Яковлевичу. Письмо и выписка из состояния счетов фонда его имени. Из г. СПб. в [СПб.].26.11.1913 г. На русском языке. 1 письмо 1л+1 ч. + 1 справка 1 л.	26.11.1913 г.	1	
19	Гаркави Абрам Яковлевич- анализы кабинета Геймана Я.Б. 4л СПб., + рецепты, предписание врача. 5 листов.	1910,1912	1	

20-314	[От разных лиц] - [Гаркави Абраму Яковлевичу]. Из разных мест, разные даты	Разные даты	295	
315	Гаркави Абрам Яковлевич – меню праздничного седера на Пурим. СПб., 26.02.1879 г.	26.02.1879 г.	1	

Всього до опису № 1 внесено **315 (триста п'ятнадцять) од. зб.**
з № **1** по № **315** літерних, пропущених та вилучених немає.

Укладач опису:

Молодший науковий
співробітник
відділу фонду юдаїки
Інституту рукопису НБУВ

Н. О. Щеколдіна

С Х В А Л Е Н О :

Протокол ЕК ІР НБУВ

« ____ » _____ 20 ____ р. № ____

Прийнято на постійне зберігання **315 (триста п'ятнадцять) од. зб.**

з № **1** по № **315** літерних, пропущених та вилучених немає.

Завідділом фонду юдаїки
Інституту рукопису НБУВ
« ____ » _____ 20 ____ р

І. А. Сергєєва